VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN

Det Goda Livet
- för alla!

31 åtgärder inför 2010

för ökad tillgänglighet, delaktighet
och hållbar utveckling

**Västra Götalandsregionens Plan för funktionshinder-
frågor 2008 - 2010**

Inledning

Grunden för denna handlingsplan finns i Vision Västra Götaland – det goda livet, i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken och i den nya FN-konventionen om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Konventionen betonar värdet av att integrera funktionshinderfrågorna som en viktig del av strategierna för hållbar utveckling. Den svenska regeringens arbete med mänskliga rättigheter lyfter fram ett nytt arbetssätt som ger möjligheter att samordna och förstärka olika insatser inom mångfaldsarbetet. I mångfaldsbegreppet ingår insatser för att motverka diskriminering p g a kön, ålder, etnisk bakgrund, trosuppfattning, sexuell läggning och/eller funktionsnedsättning.

Det finns ett behov av helhetssyn och av samordning av de aktiviteter som genomförs för att stärka individens rättigheter. Det gemensamma uppdraget handlar om att ge alla människor lika möjligheter att leva ett aktivt liv och att motverka diskriminering i alla dess former.

Det finns ca 250 000 personerna som lever med varaktiga funktionsnedsättningar i Västra Götaland. Om de ska kunna delta som konsumenter och producenter och vara aktiva i det ideella arbetet måste kunskap finnas hos de som planerar och man måste ta hänsyn till funktionshinderperspektivet.

Denna handlingsplan ingår som en del av regionens övergripande arbete vars mål är full respekt för de mänskliga rättigheterna. Utifrån visionens fem fokusområden föreslås 31 åtgärder för att göra Västra Götaland mer tillgängligt. På så sätt tas viktiga steg mot Västra Götalandsregionens mål för handikappolitiken som är:

Full delaktighet och jämlikhet för personer med funktionsnedsättning.

Vision Västra Götaland – det goda livet

Först när olika aktörer sluter upp bakom en gemensam vision och agerar tillsammans kan önskvärda förbättringar bli till verklighet. Vision Västra Götaland – det goda livet är den övergripande idé och vision som förenar kommuner, organisationer, statliga organ, Västra Götalandsregionen och näringslivet i vårt län. Visionen sätter den aktiva och deltagande människan i centrum. Det som hindrar aktivitet och som stänger ute människor från samhällets gemenskap motverkar visionen om det goda livet. Vision Västra Götaland stödjer på flera sätt de grundläggande tankar som formulerats i de mänskliga rättigheterna.

I visionen lyfts fem fokusområden fram:

1. Ett livskraftigt och hållbart näringsliv
2. Ledande i kompetens och kunskapsutveckling
3. Infrastruktur och kommunikationer med hög standard
4. En ledande kulturregion
5. En god hälsa

Följande exempel ur visionen beskriver ett framtida Västra Götaland där resurserna hos varje människa tas tillvara oavsett ålder, kön, ursprung, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller religion:

En jämställd maktstruktur råder mellan kvinnor och män. Västra Götaland är ett öppet samhälle där alla kan försörja sig och delta i samhällslivet. I ett livskraftigt och hållbart Västra Götaland används utvecklingskraften i en jämställd och mångkulturell arbetsmarknad. Det finns inga utbildningsskillnader föranledda av människors kön eller ursprung. Köns- och mångfaldsperspektivet har ett brett genomslag inom kulturen. Kollektivtrafiken svarar mot kvinnors och mäns behov, främjar integration och är tillgänglig för personer med funktionshinder. Hälsoklyftor som är relaterade till kön och etnisk bakgrund är utjämnade. Barnen kan utveckla sina förmågor utan begränsningar. Hälso- och sjukvården erbjuder hög tillgänglighet och vård på lika villkor med respekt för allas lika värde.

Aktiva medborgare som bidrar till gemenskap och som är delaktiga i samhällslivet är en förutsättning för att länet ska utvecklas i riktning mot Vision Västra Götaland – det goda livet.

Den nationella handikappolitiken

Från patient till medborgare

Historiskt har handikappfrågorna behandlats som medicinska och sociala frågor, men alltmer markeras synsättet att det handlar om att personer med funktionsnedsättning ska få sina grundläggande rättigheter tillgodosedda. Denna utveckling stöds på olika sätt i det internationella arbetet. Riksdagen har, i den nationella handlingsplanen ”Från patient till medborgare”, antagit mål och konkreta åtgärder som syftar till att ta bort hinder som finns för personer med funktionsnedsättnings fulla delaktighet.

Utöver detta behövs en väl fungerande välfärdsorganisation som på olika sätt stödjer den enskilde att utveckla sina färdigheter och resurser, inte minst genom en effektiv hälso- och sjukvård. Personer med funktionsnedsättning har i många fall sämre hälsa än befolkningen i övrigt, men graden av ohälsa skiljer sig åt beroende av funktionsnedsättning. Folkhälsoarbetets fokus är riktat mot olika förhållanden i samhället som skapar hälsa eller ohälsa. Förutsättningar för personer med funktionsnedsättning måste uppmärksammas och åtgärder sättas in i syfte att nå en jämlik hälsa mellan olika befolkningsgrupper.

En väl fungerande hälso- och sjukvård med effektiv rehabilitering och habilitering är av största vikt. Behov av kompletterande insatser från so-

cialtjänst, försäkringskassa, arbetsförmedling med flera gör en väl fungerande samverkan mellan olika huvudmän nödvändig. Kunskap inom hälso- och sjukvården, rehabiliteringen, habiliteringen och från hjälpmedelsområdet, kan på olika sätt föras ut i samhället och bidra till att vardagliga situationer underlättas. Genom att produkter och tjänster formas så att de kan användas av alla, utökas utbudet på marknaden samtidigt som samhället blir allt mer tillgängligt.

Detta ska vara uppnått 2010

År 2010 är ett viktigt mål år för den svenska handikappolitiken. Detta år ska alla så kallade enkelt avhjälpta hinder vara åtgärdade i lokaler dit allmänheten har tillträde. Det rör sig om enklare brister i den befintliga fysiska miljön som preciserats och som nu omfattas av gällande regelverk. I nybyggnation har kraven ytterligare skärpts. Västra Götalandsregionens verksamheter besöks i hög grad av personer med olika funktionsnedsättningar. Som uppdragsgivare, delägare, medfinansiär etc har regionen också ansvar och inflytande över andra offentliga miljöer som omfattas av riksdagsbeslutet.

År 2010 bör kollektivtrafiken vara tillgänglig för alla i Sverige. Västtrafik har för sin del satt målet att minst 90 procent av alla personer med funktionsnedsättning ska kunna åka med den allmänna kollektivtrafiken år 2010. Ännu hindras ca 140 000 personer med funktionsnedsättning i Västra Götaland att använda kollektivtrafiken på grund av brister i tillgängligheten.

Det är en stor och avgörande uppgift att ge möjligheter för alla människor att delta i samhällslivet under jämlika förhållanden. Detta förutsätter att funktionshinderperspektivet och andra svårigheter uppmärksammas i all planering. Arbetet handlar till stor del om vilka attityder och värderingar som finns i samhället, om tolerans och insikt om hur olikhet berikar. Det handlar också om en ökad förståelse om de svårigheter som människor med funktionshinder lever med samt om respekten för allas lika rätt att delta och medverka.

Alla människor har rätten att vara aktiva och jämlika samhällsmedborgare. Alla hinder, attityder och förhållningssätt som motverkar detta motverkar demokratin och visionen om det goda livet. Arbetet inför år 2010 ska påskyndas.

Mänskliga rättigheter

Mänskliga rättigheter i Sverige

Den människosyn som ingår i vår världsbild bär vi till stor del med oss från barnsben, den är till stora delar omedveten och den styr oss i så gott som allt det vi gör. Den grundläggande utgångspunkten för samhällets utformning är att ”alla människor är födda fria och lika i värde och rättig-

heter". Etik förknippas ofta med individers handlingar, men även en organisation kan sägas ha ett etiskt förhållningssätt om det finns en tydlig och genomtänkt idé om vilka handlingar som anses otillåtna och vilka som är eftersträvansvärda.

Många av de mänskliga rättigheterna som Sverige förpliktat sig att garantera förverkligas genom det arbete som sker på kommunal och regional nivå. Till exempel är regionen huvudman för olika verksamheter av betydelse för de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna som vårt land antagit genom beslutet att anta FN:s konvention från 1966.

De mänskliga rättigheterna bildar, i likhet med visionen, en gemensam utgångspunkt och ram för alla arbetsinsatser som görs för att ge alla invånare lika möjligheter. Den svenska diskrimineringslagstiftningen markerar den undre gräns som inte får överträdas utan att de mänskliga rättigheterna kränks. Genom att utgå från allas rättigheter betonas helhetssynen på medborgaren. Utvecklingsarbete kan drivas utifrån ett samlat perspektiv som bygger på individens rätt oavsett om hon eller han är ung eller gammal, kvinna eller man, född i Sverige eller i annat land, trosuppfattning eller funktionsnedsättning.

Att främja full delaktighet, jämställdhet och jämlikhet och att bekämpa diskriminering och utanförskap i alla dess former är centrala mål för Västra Götalandsregionen.

Mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning

FN antog i december 2006 en särskild konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Cirka 190 länder hade arbetat fram förslaget under fem år. Den 30 mars 2007 undertecknade Sverige konventionen tillsammans med ca 70 andra stater. Den nya konventionen listar nödvändiga åtgärder för att garantera lika rätt för personer med funktionsnedsättning och för att motverka diskriminering. Den slår fast ett antal vägledande principer som rätten till oberoende, delaktighet och rätten till lika möjligheter.

Varje land som antagit konventionen ska med jämna mellanrum rapportera till FN:s övervakningskommitté hur konventionen efterlevs. En individuell klagorätt kommer, i enlighet med ett särskilt tilläggsprotokoll, att införas som innebär att personer med funktionshinder kan anmäla diskriminering eller annan kränkning till kommittén. Till skillnad från FN:s allmänna förklaringar om mänskliga rättigheter är konventioner rättsligt bindande.

I konventionens inledning framgår bl a att konventionsstaterna ska "erkänna betydelsen av tillgång till den fysiska, sociala, ekonomiska och kulturella miljön samt till vård, omsorg och utbildning" för att den enskilde fullt ut ska kunna tillgodogöra sig alla rättigheter och friheter. Vidare ska

staterna ”vidta lämpliga åtgärder” för att se till att personer med funktionsnedsättning får tillgång till samma villkor som andra personer.

Arbetet med att främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning handlar om att

- **synliggöra funktionshindrades behov i beslutsunderlag**
- **skapa medvetenhet och kunskap om funktionsnedsättningar och -hinder och befrämja det goda bemötandet**
- **utforma verksamheten så att dessa svårigheter beaktas**
- **tillgängligheten till lokaler och byggnader är anpassad för alla**
- **informationen lämnas så att alla kan ta del och förstå**
- **avgifter och andra kostnader är jämlika**
- **kostnader för att göra verksamheten tillgänglig är en självklar del av den totala kostnaden (ansvars- och finansieringsprincipen).**

Framgångsfaktorer

1. Det tillgängliga samhället byggs kontinuerligt och långsiktigt. Erfarenheter visar att det behövs pådrivande aktörer. En viktig framgångsfaktor är att ha den insikt och kunskap som behövs för att göra rätt från början vid utformning av verksamheter, miljöer, fordon, information etc. Det betyder att frågan ställs tidigt i planering om hur man undviker att någon eller några grupper kommer att ställas utanför verksamheten och om resultatet blir bra för alla åldrar, för kvinnor och män, för personer med annan härkomst, annan sexuell läggning och/eller med funktionsnedsättning.

2. En annan framgångsfaktor är att ta tillvara den kunskap som endast den person besitter som själv lever med en viss svårighet eller bakgrund. De konkreta insatser som fordras för att öka tillgängligheten i Västra Götaland kan inte säkerställas vad gäller kvalitet om inte lösningarna växer fram genom ett nära samarbete med handikapprörelsen. Därför ska detta samarbete ytterligare utvecklas och fördjupas.

3. Arbetet för barnens rättigheter, för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män, för integration och mångfald i samhället och för att ge personer med funktionsnedsättning möjlighet att vara aktiv och delaktig vilar på gemensam grund. Idag bedrivs detta arbete utan inbördes koordinering. Genom samordning kan effektiviteten öka samtidigt som erfarenheter och sakkunskaper inom respektive område kan tas tillvara.

4. Företag och organisationer är beroende av trovärdighet som aktör i samhället. Omfattande medel läggs på identitetsbyggande insatser. Varumärken byggs långsiktigt och medvetet. Alltfler ser betydelsen av att organisationens sociala ansvar är känd och erkänd. Kunskap om mångfalden i samhället är ofta en stor tillgång och en förutsättning för organisationens utveckling. Sociala och etiska kriterier tillämpas alltmer vid upphandling och nya krav ställs därigenom på leverantörer. Att beakta de

behov som personer med funktionsnedsättning har är en del av ett socialt ansvarstagande.

Västra Götalandsregionen har ett särskilt ansvar att stödja utvecklingen mot ett ökat socialt ansvarstagande i näringslivet och i den egna verksamheten.

31 åtgärder på vägen mot det goda livet för alla

Planen syftar till att människor med funktionsnedsättning ska ges samma grundläggande rättigheter som de övriga befolkningen genom insatser som ökar tillgängligheten och möjligheterna till delaktighet. Inför år 2010 är det därför angeläget att en kraftsamling sker mot färre arbetsområden och med samordning med andra områden som har anknytning till mänskliga rättigheter.

”Funktionshinderperspektivet ska vara en naturlig del i utformningen av verksamheten och vara integrerat i planering och uppföljning. Detta gäller verksamheter i egen regi, men även då regionen är bolagsägare, stiftare eller beställare.

Nämnder och styrelser, med driftansvar, är ansvariga för att funktionshinderperspektivet integreras inom sitt verksamhetsområde.

Nämnder och styrelser, med beställaransvar, säkerställer att funktionshinderperspektivet beaktas i alla avtal med såväl externa som interna utförarverksamheter."

Ur Västra Götalandsregionens handikappolicy

Handlingsplanen innehåller insatser i syfte att

- öka tillgängligheten till regionens egna verksamheter genom anpassade lokaler, information i anpassade former och genom ett professionellt bemötande,
- bidra till ökad tillgänglighet i det omgivande samhället,
- utveckla en kunskapsöverföring mellan hälso- och sjukvård, rehabilitering och habiliteringen och tillgänglighetssatsningar
- öka kunskap, förstärka medvetenhet och positiva attityder samt bidra till ökad förändringsvilja

Handlingsplanens åtgärder utgår från visionens fem fokusområden.

Gemensamma åtgärder inför 2010

Följande åtgärder är <u>gemensamma</u> för de fem områdena:

Handikappkommittén ska

- i samverkan med regionstyrelsen och folkhälsokommittén söka former för ökad samordning av det tvärsektoriella arbetet
- söka former för hur kunskap kan överföras mellan individstöd (habilitering, rehabilitering och hjälpmedelsområdet) och arbetet med ökad tillgänglighet för personer med funktionshinder

- hålla riktlinjer och standard för fysisk tillgänglighet och tillgänglighet till information aktuella
- genomföra uppföljning och analys av förvaltningarnas och bolagens arbete för att göra lokaler, verksamheter och information tillgängliga för personer med funktionshinder
- ta fram nyckeltal för att följa och beskriva utvecklingen vad gäller samhällets tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och deras förutsättningar för delaktighet

Ett livskraftigt och hållbart näringsliv

Ett viktigt inslag i Vision Västra Götaland är ”ett näringsliv präglat av utvecklingskraft och nyskapande och förmåga att ta fram nya produkter och tjänster som kan konkurrera på en global marknad och är attraktivt för investeringar – både nationellt och internationellt”.

Krav på attraktiva, hållbara och tillgängliga miljöer vid upphandling driver utveckling av nya produkter och tjänster. Detta kan skapa ökad tillväxt för små och medelstora företag i Västra Götaland. Inom Västra Götalandsregionens satsning på Design med Omtanke (DMO) har upphandlingskrav avseende miljömärkt inredning tagits fram. I ett aktuellt samarbetsprojekt med nationella aktörer utvecklas det sociala ansvaret i form av arbetsmiljö- och jämställdhetsfrågor, mänskliga rättigheter och barnarbete. Däremot saknas krav som omfattar tillgänglighetsaspekter ur ett funktionshinderperspektiv. Tydlighet och krav inom tillgänglighetsområdet är en stor utvecklingsmöjlighet under de närmaste åren.

Det finns en outnyttjad potential för offentliga verksamheter och näringslivet att ta större marknadsandelar genom en utökad kundkrets. Genom att ge korrekt information om tillgänglighet till såväl den fysiska miljön som den tjänst som erbjuds underlättas den enskildes beslut om att utnyttja företagens och den offentliga verksamhetens lokaler och tjänster. Samtidigt ökar kunskapen i den berörda verksamheten om hur tillgängligheten kan förbättras. Informationen erbjuds genom en webbaserad tillgänglighetsdatabas (TD) som har arbetats fram av Handikappkommittén och Västsvenska Turistrådet i samarbete med den samlade handikapprörelsen.

Idag är mångfalden i samhället en underutnyttjad resurs på arbetsmarknaden och i näringslivet. Många företag och organisationer behöver bredda sin rekryteringsbas för att få en ökad mångfald. Risken är annars att man går miste om kompetens som behövs för att tillgodose olika målgruppers behov. Förutom, uppenbara skäl som gott anseende och ökad goodwill, ges möjlighet till exempelvis:

- Fler kunder eftersom personalgruppen i högre grad speglar kundkretsen,
- Nya affärsmöjligheter när tidigare dolda kundgrupper synliggörs genom att dessa finns representerade i personalgruppen och
- Utveckling av tjänster och produkter när nya eller tidigare dolda behov synliggörs.

Studier visar att företag som accepterar och värderar mångfald, när det rör sig om kön, ålder, sexuell läggning, etnicitet eller funktionsnedsättning, är lönsamma, eftersom samtliga individers resurser utnyttjas.

Det finns idag ett ökat krav på socialt ansvarstagande hos företag och organisationer, både från den enskilda konsumenten och från upphandlande verksamheter. Det har varit en bidragande faktor till att allt fler svenska företag och organisationer intresserar sig för Corporate Social

Responsibility (CSR). CSR innebär att företaget/organisationen på frivillig basis integrerar sociala och miljömässiga hänsyn i verksamheten och i sitt agerande gentemot kunder, personal och intressenter. Gemensamt för dessa företag och organisationer är att de har insett att långsiktighet och ett etiskt agerande leder till konkurrensfördelar och till ökad lönsamhet.

Västra Götalandsregionen har i sin upphandling en unik möjlighet att påverka att varor och tjänster produceras på ett etiskt och ekologiskt hållbart sätt. Genom att också ställa krav på tillgängliga miljöer, produkter och tjänster bidrar regionen till en större marknad och en hållbar tillväxt.

Åtgärder inför 2010

Handikappkommittén ska

- tillsammans med regionutvecklingsnämnden, miljönämnden och kulturnämnden stötta det fortsatta arbetet med Design med Omtanke
- tillsammans med servicenämnden upprätta riktlinjer och anvisningar för hur tillgängligheten ska beaktas vid upphandling
- tillsammans med Västsvenska Turistrådet stimulera till att företag, kommuner, regionala och statliga verksamheter ansluter sig till och använder tillgänglighetsdatabasen
- initiera ett utvecklingsarbete för att finna former för den framtida förvaltningen av tillgänglighetsdatabasen ur ett lokalt, regionalt och nationellt perspektiv
- tillsammans med regionutvecklingsnämnden introducera, driva och bevaka funktionshinderperspektivet i Västra Götalandsregionens arbete för Corporate Social Responsibility och hållbar utveckling.

Kompetens och kunskapsutveckling

Sambandet mellan en god utbildningsnivå och ett livskraftigt näringsliv är väl bevisade. En högre utbildningsnivå ger bättre konkurrensmöjligheter på arbetsmarknaden och detta har i sin tur en positiv effekt på den ekonomiska situationen. I Vision Västra Götaland är ett viktigt inslag att ”kompetensutveckling är tillgänglig för alla och går att kombinera med annan verksamhet i lätt tillgängliga lärmiljöer på sätt som främjar jämställdhet och integration” samt att ”elevens behov står i centrum – kvalitet, valfrihet, delaktighet och inflytande har stor plats”.

Det finns stora brister när det gäller tillgängligheten till samhällets skol- och undervisningslokaler, anpassade studiematerial och en anpassad undervisning för flickor och pojkar, kvinnor och män, med funktionsnedsättning. Det gäller såväl grundskola, gymnasieskola som högskoleutbildning. Många gånger är det oklart om vad som gäller om hjälpmedel och grundutrustning i samband med undervisning.

På regionens folkhögskolor och naturbruksgymnasier finns erfarenheter och kunskaper om studeranden med funktionsnedsättning. Den fysiska tillgängligheten och tillgängligheten till information är dock inte tillräcklig för många personer med funktionsnedsättning. Dessa brister i tillgänglighet, såväl i samhällets allmänna utbildningsutbud som i Västra Götalandsregionens folkhögskolor och naturbruksgymnasier, innebär att färre medborgare i länet får en utbildning som kan bidra till ett utvecklat näringsliv i Västra Götaland.

I takt med att allt fler personer med funktionsnedsättning blir mer aktiva och delaktiga i samhället kommer fler yrkesgrupper än tidigare att ha kontakt med flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning. Behovet av mer kunskaper om funktionshinder och funktionsnedsättning är därför stort. Men på många utbildningar inom gymnasieskola och högskola/universitet saknas undervisning om funktionshinder och funktionsnedsättning. Detta gäller t o m för yrkesgrupper som kommer att arbeta specifikt med personer med funktionsnedsättning inom exempelvis hälso- och sjukvårdssektorn, kommunal service med mera. För yrkesverksamma inom regionens hälso- och sjukvård pågår utbildning i bemötande av personer med funktionsnedsättning.

Handikappkommittén stimulerar forskning och utveckling (FoU) inom funktionshinderområdet. Tre områden är prioriterade; livsvillkor för människor med funktionsnedsättning, inflytande och delaktighet samt tillgänglighet (till fysiska miljöer och anpassad information, verksamhetens utformning och bemötandefrågor). De flesta FoU-ansökningar berör habilitering och rehabilitering. Alltför få ansökningar kommer från andra samhällssektorer som kultur, trafik, tillgänglighet till fysisk miljö och till information.

Ett samarbete kring forskning inom funktionshinderområdet finns i Västra Götaland mellan kommuner, statliga organisationer, handikapporganisationer, Västra Götalandsregionen, universitet/högskolor med flera under namnet ”Handikappforskning i Väst (HafV)”.

Västra Götalandsregionen ska verka för att utbildning i länet ska vara lika tillgänglig för alla människor, dvs ”en skola för alla”. Dessutom ska relevant kunskap om funktionshinder och funktionsnedsättning integreras inom olika utbildningar. Därmed förbättras kunskap och bemötande i kontakten mellan samhällets olika aktörer och personer med funktionsnedsättning.

Åtgärder inför 2010

Handikappkommittén ska

- genomföra informations- och marknadsföringsinsatser om regionens FoU-anslag för forskning inom funktionshinderområdet och informera om föreningen HafV – Handikappforskning i Väst
- tillsammans med Västra Götalandsregionens gymnasiestyrelse (för regionens sju naturbruksgymnasier) och styrelserna för regionens sex folkhögskolor verka för en tillgänglig skolmiljö och ett tillgängligt utbildningsutbud
- initiera att utbildningen "Tänkte inte på det- en utbildning om bemötande av personer med funktionsnedsättning" finns integrerad i Västra Götalands lärosätens vårdutbildningar och i andra relevanta utbildningar.
- revidera utbildningen "Tänkte inte på det… - en utbildning om bemötande av personer med funktionsnedsättning" i syfte att göra utbildningen användbar utanför hälso- och sjukvårdsområdet.

Infrastruktur och kommunikationer

I Vision Västra Götaland ska kollektivtrafiken utvecklas i en riktning som svarar mot både flickors och pojkars, kvinnor och mäns transportbehov, den ska främja integration och vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Om alla ska kunna utöva sina mänskliga rättigheter att till exempel resa till arbete och skola, fritidsaktiviteter, vårdgivare, handla mat och kläder samt delta i samhällsutvecklingen måste kollektivtrafiken fungera väl.

Ännu hindras ca 140 000 personer i Västra Götaland att använda kollektivtrafiken på grund av bristande tillgänglighet. Västtrafiks styrelse antog 2004 en handlingsplan för ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Planen anger att minst 90 procent av medborgarna med funktionsnedsättning ska kunna använda den allmänna kollektivtrafiken år 2010. Därmed kan den särskilda kollektivtrafiken såsom färdtjänst, riksfärdtjänst och skolskjutsar begränsas.

Handikappolitiken har två huvudspår. Det ena är att utforma samhället och verksamheterna så tillgängliga som möjligt och det andra är att stärka den enskilde individen med stödinsatser. Ett exempel på hur dessa två huvudspår behöver samverka är när barn, ungdomar och vuxna ska åka med den allmänna kollektivtrafiken i rullstol. Både hjälpmedelsförskrivningen och tillgänglighetsarbetet i kollektivtrafiken följer många olika bestämmelser. De är inte samordnade och det finns alltför liten kunskap om varandras förutsättningar. Detta påverkar till exempel möjligheterna för rullstolsanvändaren att åka med den allmänna kollektivtrafiken.

Samordningen av insatser för tillgängligheten inom ramen för infrastrukturplaneringen påverkar också i hög grad förutsättningarna för resandet för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättningar. Ansvaret för allmän och särskild kollektivtrafik regleras i fem olika lagar som har varierande karaktär. Olika aktörer har ansvar för olika delar av resan och om någon del brister påverkar det möjligheten att åka med den allmänna kollektivtrafiken. Lagstiftningen hänger inte ihop och olika aktörerna beslutar om egna begränsningar och regelsystem. Det medför olikheter beroende på var man bor i länet. Idag måste resenären ha kontakt med flera personer för att få upplysning om vilka resmöjligheter som finns. För resenären med funktionsnedsättning är det avgörande att hela resan fungerar.

Västra Götalandsregionen antar utmaningen att tillsammans med länets kommuner utveckla en kollektivtrafik utan särskilda hinder och begränsningar för 90% av alla medborgare.

Åtgärder inför 2010

Handikappkommittén ska

- vara ett kunskapsstöd i det gemensamma utvecklingsarbete mellan kollektivtrafiken och hjälpmedelsaktörerna för att ytterligare förbättra tillgänglighet till kollektivtrafiken för personer med funktionsnedsättning

- stödja processen att medborgare med olika funktionsnedsättningar och svårigheter ska kunna resa fritt i Västra Götaland utan att begränsas av regler eller särskilda organisations- och ansvarsgränser.

Västtrafiks styrelse ska

- årligen lämna en skriftlig lägesrapport till handikappkommittén om genomförandet av handlingsplanen för ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

En ledande kulturregion

I Vision Västra Götaland har alla medborgare kulturen som kraftkälla och stimulans och deltar aktivt i kulturlivet. Köns- och mångfaldsperspektivet har ett brett genomslag i kulturen. Kulturen är dessutom en tillgång för tillväxt och utveckling såväl i Västra Götaland som nationellt och internationellt.

Barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning står ofta utanför det vanliga kultur- och fritidsutbudet. Det beror på brister i resmöjligheter, i tillgängligheten till lokaler och till själva aktiviteten. Idag sker ingen samverkan mellan aktörer på kommunal, regional och nationell nivå för att erbjuda och uppmuntra barn och unga med funktionsnedsättning att uppleva och delta i konstnärliga och idrottsliga uttryck och utövande.

I Vision Västra Götaland beskrivs att kulturen medverkar i regionens utveckling bland annat genom att allt fler arbetar i denna sektor, nya företag bildas och kulturens tillgångar blir alltmer nationellt och internationellt kända.

Ett antal insatser har gjorts för att förbättra den fysiska tillgängligheten och möjligheten att ta del av kulturutbudet genom förmedlingstekniska lösningar. Ny teknik finns utvecklad för information och kommunikation som till exempel digitala guider. Men dessa är inte anpassade för de olika behov som olika besökare har. Kulturen spelar en viktig roll för att påverka attityder i samhället och skapa acceptans för människors olikheter.

Det har gjorts för lite för att personer med funktionsnedsättning ska kunna vara kulturproducenter och utgöra en resurs i samhällsutvecklingen. De unga med funktionsnedsättning lyfter fram det positiva som enar, som ger kraft och bär framåt oavsett om man har en funktionsnedsättning eller inte. Unga vill få sin egen röst hörd i kulturen och få sitt eget personliga perspektiv speglat. Utöver yrkeskompetensen medför funktionsnedsättningen också en speciell kunskap och ett annat perspektiv, som kan bidra till nya uttrycksformer, nya idéer och stimulera entreprenörskap inom kultursektorn.

För att kunna utöva kultur professionellt krävs att man fått vara delaktig som barn och ungdom i organiserade kulturaktiviteter och att man har tillgång till

utbildningar inom kulturområdet. Hela kedjan måste fungera från bostad, kommunikationer, assistans, anpassade hjälpmedel och till en undervisning som alla kan ta del av.

Västra Götalandsregionens uppgift att säkerställa att kulturen är en kraftkälla och stimulans för alla individer och en tillgång för tillväxt och utveckling. Det sker genom riktade insatser inom tillgänglighet, informations- och kommunikationsteknik, fritids- och professionell kulturutövning.

Åtgärder inför 2010

Handikappkommittén ska

- initiera och ge kunskapsstöd i de informations- och tillgänglighetssatsningar som sker inom kulturområdet.

Kulturnämnden ska

- verka för att kulturaktörer och olika samhällsinstanser samverkar för att flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning ska kunna uppleva och ta del av kulturutbudet samt kunna utöva kultur som fritidssysselsättning eller som professionell yrkesutövning
- verka för att projekt involverar och inspirerar barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning att utöva kultur i olika former
- tillsammans med handikappkommittén verka för att besökare med olika funktionsnedsättningar i ökad utsträckning kan ta del av kulturen genom syntolkning, teckentolkning, textning och utställning-ars/föreställningars utformning samt att den information som ges är anpassad för personer med olika funktionsnedsättningar.

Regionutvecklingsnämnden och kulturnämnden ska

- stödja utvecklingen av ny teknik utifrån ”Design för Alla ”som tillgodoser informations- och kommunikationsbehov för både besökare och verksamheter.

En god hälsa

Social och ekonomisk trygghet
"Hälsa är ett centralt värde i Det goda livet." slås det fast i Vision Västra Götaland. Stabila sociala och ekonomiska förhållanden för såväl samhället som för individ är viktiga förutsättningar för en god hälsa. På motsvarande vis finns ett samband mellan ohälsa och social och ekonomisk otrygghet.

Generellt upplever personer med funktionsnedsättning en högre grad av ohälsa än genomsnittsbefolkningen, vilket också resulterar i en högre vårdkonsumtion. Den högre vårdkonsumtionen kan inte enbart förklaras som en följd av en eller flera funktionsnedsättningar. Ur ett folkhälsoperspektiv finns också ett starkt samband mellan t ex arbetslöshet, ekonomisk och social otrygghet och ohälsa hos personer med funktionshinder. Bristande delaktighet och självständighet placerar inte bara individer och grupper i ett utanförskap, utan tenderar också att öka risken för ett omfattande och långvarigt beroende av hälso- och sjukvården.

Ett arbete är ofta nyckeln till att skapa sig en social och ekonomisk trygg tillvaro. Med en påtagligt stärkt arbetsmarknad generellt i länet under 2007 har allt fler kunnat ta steget in i arbetslivet. Det gynnsamma läget på arbetsmarknaden har dock inte inneburit förbättringar för personer med funktionsnedsättning. Få arbetsgivare ser personer med funktionsnedsättning som en resurs på arbetsmarknaden. I förslaget till Regional plan för Socialfonden i Västsverige under åren 2007 – 2013 ska förutsättningar skapas för att ge utsatta grupper på arbetsmarknaden, däribland personer med funktionsnedsättningar, förbättrade möjligheter till arbete.

I Västra Götalandsregionens personalvision står att ”funktionshinder inte utgör hinder för att få eller utföra arbete i den egna organisationen”. Ändå är det få personer med funktionsnedsättning som får arbete inom länets största organisation - någon tillförlitlig statistik finns dock inte. Relativt få personer, ca 250 personer, är verksamma inom regionen med stöd av lönebidrag. Kunskapen om personer med funktionsnedsättning är oftast liten liksom om vilka möjligheter som finns till anpassningar och olika stödformer.

Kunskapen om funktionshindrades förutsättningar, behov och möjligheter på arbetsmarknaden i Västra Götaland måste höjas. Stabila sociala och ekonomiska förhållanden är viktiga förutsättningar för en god hälsa.

Västra Götalandsregionens hälso- och sjukvård
Ett annat viktigt inslag i visionen är en hälso- och sjukvård med hög tillgänglighet och kvalitet och på lika villkor med respekt för allas lika värde. I Västra Götaland erbjuds medborgarna en hälso- och sjukvård som generellt är av god kvalitet. Flertalet invånare i regionen med personliga erfarenheter av hälso- och sjukvården beskriver den i positiva ordalag.

Trots detta finns det anledning att särskilt uppmärksamma den problematik personer med funktionsnedsättning kan uppleva i mötet med hälso- och sjukvården.

Trots att många personer med funktionsnedsättning har ett stort behov av vårdinsatser, så uppvisar flera av hälso- och sjukvårdens byggnader/lokaler anmärkningsvärda brister i den fysiska tillgängligheten. För patienter och närstående kan detta innebära begränsade möjligheter att vistas och/eller orientera sig i lokalerna eller att komma in i byggnaden/lokalen.

Erfarenheter presenterade av handikapprörelsen visar att det ibland även finns brister i bemötandet. Osäkerhet och bristande kunskap om behov och svårigheter till följd av en funktionsnedsättning ses som den främsta orsaken till brister i bemötandet. Bristande bemötande är också en av de vanligaste orsakerna till att patienter vänder sig till patientnämnderna.

Möjligheten till delaktighet i vård och behandling förutsätter information och kommunikation mellan vårdgivare och patient eller närstående. Samtidigt kan man konstatera att informations- och kommunikationskedjan är lång och komplicerad. Svårigheter som patienter kan uppleva är svårbegripliga kallelser, svårtolkade skyltar/informationsblad, informationsmaterial finns inte i anpassade former, webbplatser som till sin struktur och innehåll inte är tillgängliga med mera.

Hälso- och sjukvården i Västra Götalandsregionen skall vara ett föredöme i utvecklingen mot ett tillgängligt samhälle år 2010.

Åtgärder inför 2010

Social och ekonomisk trygghet

Handikappkommittén ska

- ta initiativ till ett ökat informations- och erfarenhetsutbyte mellan berörda parter i Västra Götaland om arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning.

Personalutskottet ska

- tillsammans med handikappkommittén öka kunskapen om förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning som anställda inom Västra Götalandsregionen
- tillsammans med handikappkommittén verka för att det finns stöd och expertkunskap till förvaltningarna att erbjuda praktikplatser till personer med funktionsnedsättning

- i samverkan med handikappkommittén ge stöd till och i övrigt verka för att förvaltningarnas och bolagens förutsättningar att anställa personer med funktionsnedsättning förbättras.

Västra Götalandsregionens hälso- och sjukvård

Hälso- och sjukvårdsnämnderna ska

- integrera funktionshinderperspektivet i alla överenskommelser och avtal samt kontinuerligt följa upp hur perspektivet beaktas i hälso- och sjukvårdens verksamheter.
- verka för att utbildningen "Tänkte inte på det…- en utbildning i bemötande av personer med funktionsnedsättning" fortsatt genomförs i hälso- och sjukvårdens verksamheter, oavsett driftsform.

Handikappkommittén ska

- verka för att samtliga hälso- och sjukvårdsbyggnader/lokaler är inlagda i Tillgänglighetsdatabasen. Informationen ska presenteras på verksamheternas egna webbplatser.

Fastighetsnämnden ska

- i samverkan med utförarstyrelserna prioritera och åtgärda enkelt avhjälpta hinder i hälso- och sjukvårdens byggnader och lokaler.
- tillse att tillgänglighetsaspekterna är integrerade och kvalitetssäkrade i byggprocessen.

Ansvar och uppföljning

Vem har ansvar för att målen nås 2010?

Regionstyrelsens har det övergripande ansvaret att leda och samordna genomförandet dels av regionfullmäktiges beslut, dels av de uppdrag som ålagts regionen genom lagar och författningar. Varje nämnd och styrelse har ansvaret att aktivt motverka diskriminering och utanförskap i planering och genomförande. Inga enskilda eller grupper ska ställas utanför möjligheten att delta och medverka.

Vissa nämnder och styrelser ges särskilda uppdrag i denna handlingsplan.

Handikappkommitténs ansvar är att bistå regionstyrelsen som förslagsställare och rådgivare. Kommittén ges en rad uppdrag i denna plan.

Hur ska åtgärderna och målen följas upp?

Handikappkommittén ska följa hur tillgängligheten och delaktigheten för personer med varaktiga funktionsnedsättningar tillgodoses inom regionens verksamhetsområden och rapportera till regionstyrelsen. Detta sker i första hand i samband med nämndernas och styrelsernas beslut i årsredovisningar. Handikappkommittén gör en årlig rapport som överlämnas till regionstyrelsen. Till den årliga rapporten bifogas synpunkter och kommentarer från de 16 brukarföreträdarna som ingår i rådet för funktionshinderfrågor.

Det är regionstyrelsens ansvar att dra slutsatser av redovisningen.

Handikappkommittén ska därutöver genomföra regionövergripande kartläggningar avseende behov och levnadsvillkor för personer med varaktiga funktionsnedsättningar.

Föreliggande plan bör för att ha kvar sin aktualitet revideras årligen. Det åligger handikappkommittén att göra sådana revideringar och att anmäla dessa till regionstyrelsen.

Förkortningar och viktiga begrepp

CSR	Corporate social responsibility
DMO	Design med Omtanke
FN	Förenta nationerna
FoU	Forskning och utveckling
HafV	Handikappforskning i Väst
MR	Mänskliga rättigheter
TD	Tillgänglighetsdatabas

Corporate social responsibility	innebär att företaget/organisationen på frivillig basis integrerar sociala och miljömässiga hänsyn i sin verksamhet och i sitt agerande gentemot intressenter.
Design för alla	är att produkter som bruksföremål, byggnader, inomhus- och utomhusmiljöer samt IT - produkter och tjänster bör vara tillgängliga och användbara för alla människor så långt detta över huvud taget är möjligt.
Design med Omtanke	skapar attraktiva och funktionella miljöer och produkter med hänsyn både till människor och naturen. www.designmedomtanke.com
Digitala guider	besökaren får digital information utan att en guide är närvarande. Till exempel: museibesökare.
Funktionsnedsättning	innebär nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. http://app.socialstyrelsen.se/termbank
Funktionshinder	är den begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen. http://app.socialstyrelsen.se/termbank
Habilitering	innebär insatser till personer med medfödd eller tidigt förvärvad funktionsnedsättning som ska bidra till att utveckla och bibehålla bästa möjliga funktionsförmåga. http://app.socialstyrelsen.se/termbank
Konvention (traktat, fördrag)	överenskommelse mellan stater. Till exempel: FN-konventionen om barns rättigheter.

Rehabilitering	innebär insatser till personer med förvärvad funktionsnedsättning som ska bidra till att utveckla och bibehålla bästa möjliga funktionsförmåga. http://app.socialstyrelsen.se/termbank
Handikappforskning i Väst (HafV)	är en förening som stimulerar till kunskapsutbyte om forskning inom funktionshinderområdet i Västsverige mellan forskare, brukare och praktiker. www.hafv.se
Tillgänglighetsdatabas (TD)	är ett webbaserat informationssystem för att beskriva tillgänglighet till företag/verksamheter som vänder sig till allmänheten. www.vgregion.se/tillganglighetsdatabas
Tvärsektoriellt arbete	är en benämning på insatser som till sin karaktär omfattar flera eller många arbetssektorer. Jämställdhet, funktionshinder, kvalitet, säkerhet, miljö, folkhälsa är exempel på frågor som ska beaktas i alla sammanhang och som omfattar alla sektorer.